కార్యశూరుడు

శిశిరకుమారబాబు రైలు దిగాడు. అది అట్టే పెద్ద స్టేషన్ కాకపోవటంవల్ల ప్రయాణీకులు ఎక్కువమంది లేరు. సామాన్లు మోసే కూలీలు లేరు. ఒక పోర్టరుమాత్రం ఎర్రజెండా ఆకుపచ్చజెండా కలిపి చుట్టి చంకలో పెట్టుకొని అటూ ఇటూ తిరుగుతున్నాడు. ఆ రైలు మార్గమంతా తన జెండాల ప్రభావంవల్లే నడుస్తూందని అతని అహంకారం.

అతన్ని పిలిచి శిశిరకుమారబాబు అడిగాడు—

"వెంకయ్యగారిల్లెక్కడ?"

"ఏ వెంకయ్య? ఇక్కడ వెంకయ్యలు కొల్లల కొల్లలున్నారు!" అన్నాడు పోర్టరు.

శిశిరకుమారబాబుకి వెంకయ్య యింటిపేరు తెలియదు. తిలకం భర్త అని మాత్రమే తెలుసు. ఒక ఫ్యాక్టరీలో మేనేజరనీ; కూలీలతో కలిసి సమ్మె చెయ్యటంవల్ల ఈ మధ్య ఉద్యోగం ఊడిందనీ తెలుసు. ఆ సంగతే పోర్టరుకి చెప్పాడు.

"బ్రామేడ్ వెంకయ్య! తెలియ కేం!" అన్నాడు పోర్టరు

"ఎక్కడ!"

పోర్టరు పొలాల్లోనుంచి వెళ్లే కాలిబాటను చూపించాడు. దారి తిరిగినన్ని మెలికలూ చేత్తోచూపిస్తూ చెప్పాడు. ఇట్లా వెళ్ళి ఎడంపక్కకి తిరిగి, ముక్కుకు సూటిగా ఇరవై గజాలు నడిస్తే వారిల్లొస్తుంది."

వాన లేకపోవటంవల్ల చేలన్నీ నెరలిచ్చి వున్నాయి. గట్లలో పెద్ద పెద్ద కలుగులున్నాయి. పక్కనున్న ఫ్యాక్టరీ శిథిలమయిన పురాతన కట్టడం

లాగు పడివుంది. సంస్కృతభాషను తలచుకున్నపుడు కలిగే విషాదంకంటె ఎక్కువ విషాదాన్ని కలిగిస్తూవుంది. ఒక్క ఫ్యాక్టరీగొట్టంమాత్రం ఆ విషాద దృశ్యాన్ని ఛేదించుకొని నిలబడి భవిష్యత్తులోకి చూస్తూ వుంది.

శిశిరకుమారబాబు కాలిబాటనే పడిపోయి పోర్టరుచూపించిన ఇంటి దగ్గరకు జేరుకున్నాడు. అది పూరిల్లు. పొరపాటు పడ్డానేమోనని భవంతి కోసం అటూ ఇటూ చూశాడు. కాని దగ్గర వున్నవన్నీ పూరిళ్ళే,

ఆ ఇంటిపక్కనే చెట్టుకింద కూర్చుని చదువుకుంటున్న వ్యక్తి అతన్ని చూశాడు. ఆ వ్యక్తి కొంచెం ముతక మనిషి. వాడిమాపులు కలిగిన మనిషి. బాహ్య ప్రపంచంసంగతి తప్ప తన జేబుకి చిరుగున్నసంగతే తెలుసుకోలేని మనిషి. భోజనంలోకి బంగాళా దుంపకూర బాగుంటుందో, కాకరకాయ పులుసు బాగుంటుందో ఇంకా తేల్చుకోని మనిషి!!

"ఏంకావాలి!" అని అడిగాడు.

"వెంకయ్యగారిల్లిదేనా?

"అదే."

"ఆయనభార్య ఇంట్లోవుందా?"

"ఎవ్వరూ?"

"ఆయన భార్య."

"భార్యలు ఇంట్లోవుండక ఏంచేస్తారు?ఇంట్లోనే వుంటారు.ఎప్పుడూ ఇంటిలోనే వుంటారు" అని చెప్పి ఆ వ్యక్తి మళ్ళీ పుస్తకం చదువుకోవటం మొదలుపెట్టాడు.

శిశిరకుమారబాబుకి కష్టం వేసింది. "నేను వూళ్ళో వాళ్ళ భార్యల సంగతి అడగటంలేదు. వెంకయ్య భార్య సంగతి అడుగుతున్నాను" అన్నాడు.

వెంకయ్య భార్యమాత్రం వూళ్లోవాళ్ళ భార్యకదూ? అని మోహన

విసిరికొట్టినట్టు జవాబు చెప్పాడతడు. ఈసారి తలకూడా పైకెత్తకుండా జవాబు చెప్పాడు.

శిశిరకుమారబాబుగారికి కోపం వచ్చింది. బొత్తిగా సంస్కారంలేని మనిషి! సోషలిజం ప్రచారంలోకి రాకముందు పల్లెటూళ్ళు ఎంతమర్యాదగా వుండేవి! ఈసారి తాను రాసే పుస్తకంలో ఇటువంటి విచిత్రవ్యక్తి పాతణ్ని సృష్టించి, ఇప్పటి యువకుల్ని దెబ్బతియ్యాలి!

ఇక ఆ వ్యక్తితో లాభంలేదని తానే నెమ్మదిగావెళ్ళి ఆ ఇంటితలుపు తట్టాడు. లోపల అడుగుల చప్పుడు వినిపించింది. ఒకక్షణం ఆమే అనుకున్నాడు. ఒక క్షణం కాదనుకున్నాడు. ఆ పదధ్వని ఆమెదే అనుకున్నాడు మళ్ళీ కాదను కున్నాడు.

ఆమే!!

కాని ఎంతమారిపోయింది! గుర్తుపట్టటానికే వీల్లేకుండా వుంది. అతడు ఆశ్చర్యంతో అలాగే నిలబడిపోయాడు. అతన్ని చూచి ఆమెకూడా అంతే_అలాగే నిలబడిపోయింది. అతని మొహాన్నుంచి చూపులు తిప్పుకోలేకపోయింది. అతని మొహంమీద చూపులు ఆనటంలేదు. ఆమెకు అతని మొహం అలికినట్టు కనిపించింది. కాని అతనే అని తెలుసు. కాని బాధో ఆనందమో. ఆ వికారం ఏమిటో తెలియటంలేదు. హృదయం మాత్రం! చెడిపోయిన గ్రామఫోను రికార్డులా డుర్రమని మోత పెట్టింది. కదలకుండా మెదలకుండా, రెప్ప వెయ్యకుండా చూస్తూ అలాగే నిలబడిపోయింది.

శిశిరకుమారబాబుకి ఏమీ తోచక అటుతిరిగి ఇటు తిరిగి, గొంతు సవరించుకొని "ఇప్పుడే వచ్చాను" అన్నాడు.

"రండి"__కాని గడపలోంచి కదల్లేదు. కదలటం మరచిపోయింది

"నిన్ను చూచిపోదామని వచ్చాను." అన్నాడు. ఆమాట ఆమెకు వినిపించింది. ఒక్కక్షణం ఆమె పాలిపోయిన మొహం జీవకళతో ప్రకాశిం

చింది. ఒక్కక్షణం ఆనందంతో చూపులు మెరిసినై. ఒక్కక్షణం పెదిమల మీదికి చిరునవ్వు వచ్చినట్లే వచ్చింది.

“రండి”

ఇద్దరూ లోపలకి వెళ్ళారు.

ఆ యింటి కంతకీ అదొక్కటే గది. ఆ గదిలో సామాన్లు అలంకారాలూ ఎక్కువగా లేకపోయినా, పరిశుభ్రంగా వుంది. అలమరలో పుస్తకాలున్నాయి. కుర్చీకి ఎదురుగా బల్లమీద గ్లోబ్ వుంది. గోడకు భూగోళపటం తగిలించి వుంది. పక్కనే ఒక ఫొటోవుంది—అదెవ్వరిదో శిశిర కుమారబాబుకి తెలియలేదు, అతని ముప్ఫై సంవత్సరాల జీవితంలో ఆ ఫొటో ఎక్కడా తగల్లేదు. ముడివేసుకోవటం చేత గాని నెక్‌టై, ముడతలుపడ్డ బూర్నీస్ కోటూ, బూచివాని బుల్లిగడ్డం, హృదయాల్లోకి దూసుకు పోయేచురుకుచూపులూ, ఆ ఫొటో ఎవ్వరిదో శిశిరకుమారబాబుకి తెలియలేదు. అసలా ఫోటో వెంకయ్య ఎందుకు తగిలించాడో బోధపడలేదు. ఆతడీవిధంగా గదిని పరిశీలిస్తుంటే తిలకం అతన్ని క్రీగంట చూస్తూ నిలబడింది. అతడు రావటం ఆమెకు సంతోషం కలిగించినా; తా నిటువంటి కొంపలో వుంటున్నాననే సంగతి అతనికి తెలిసినందుకు విచారపడ్డది.

“అంతా బాగున్నారా?” అని అడిగింది.

“అంతా ఎవ్వరు. నే బాగానే వున్నాను,” అన్నాడు. అతనికి తల్లిదండ్రులు చిన్నతనంలోనే పోయారు. మరింకెవ్వరూ లేరు. ఆ సంగతి ఆమెకు తెలుసు. “నువ్వో” అని అడిగాడు.

ఆమె కళ్ళల్లో నీళ్ళు తిరిగినై. అతడు చూస్తాడేమోనని భయంతో అతని వైపుకి వీపు తిప్పి పుస్తకాలు సర్దుతూ నుంచుంది. పుస్తకం అనుకొని పుస్తకాలకింద వున్న పేపరు తీసేటప్పటికి అరలోని

పుస్తకాలన్నీ కిందపడి మోత చేసినయి. దడదడ కొట్టుకునే హృదయంతో ఆమె అలాగే నిలబడింది.

మళ్ళీ బాబే అడిగాడు. "మీవా రెక్కడో మేనేజరని విన్నాను."

"అవును"

"బాగున్నారా?"

"రిజైనిచ్చారు"

"ఎందుకు"

"ఏమో!"

"ఇప్పుడేం చేస్తున్నారు?"

"సమ్మెలు చేస్తున్నారు-" ఇక అక్కడ వుండలేకపోయింది, తడబడుతూ గబగబా లోపలికి వెళ్ళిపోయింది.

ఏదెలా వున్న వెంకయ్య వుద్యోగానికి రిజైనివ్వటం ఆమెకు ఇష్టంలేదని శిశిరకుమారబాబు గ్రహించాడు, గ్లోబ్ గిర్రున సంతోషంతో తిప్పాడు. దేశాలు వస్తున్నై-పోతున్నై. మళ్ళీ ఆదేశాలే వస్తున్నై— మళ్ళీ ఆ దేశాలే పోతున్నై. కాలచక్రం కంటే అనేకరెట్లు వేగంగా తిరుగుతూవుంది గ్లోబ్. అతడు దాన్ని తదేకధ్యానంతో చూశాడు. అయిదారు సంవత్సరాల కిందట జరిగిన తన కధను జ్ఞాపకం చేసుకోటానికి యత్నించాడు.

అప్పుడతడు కాలేజీలో బి. ఏ. చదువుతూండేవాడు. తిలకం ఇంటర్మీడియట్ చదువుతూండేది. అతడు కాలేజీమేగజీన్లో పద్యాలు వ్రాశాడు. మర్నాడు తిలకం కనిపించి అతని పద్యాలు పొగిడింది. అప్పట్నుంచి ఇద్దరికి స్నేహం కుదిరింది. అతడు తాను రాసిన పద్యాలు చదివి వినిపిస్తే, ఆమె విని సంతోషించేది. కాలేజీ విడిచిపెట్టిం తర్వాత ఇద్దరూ రోజూ షికారు వెళ్ళేవారు. సముద్రపు వొడ్డున కూర్చొని అలల్ని

తిలకించేవారు. సూర్యాస్తమయాన్ని తిలకించేవారు. తన్మయత్వం చెందే వారు. ఆ వాతావరణంలో అతడు వ్రాసిన ప్రేమగీతాలు అర్ధనిమీలిత నేత్రాలతో పాడేవాడు. ఆమె తన ఆనందాన్నంతా నిట్టూర్పుల్లో విడిచేది. కాని రోజులు ఒకేరకంగా గడవు. ఒకరోజు ఇద్దరికీ తగాదా వచ్చింది. చాలా స్వల్పవిషయం. తిలకం పన్నీరు పువ్వుని చూచి, "ఆ మొండి చెట్టుకి అంత సువాసన గల పువ్వు ఎలా పుట్టిందో!" అన్నది. శిశిరకుమారబాబు "చిద్విలాసం! వికారంగా వుండే నీ తండ్రికి నువ్వెలా పుట్టావు?" అన్నాడు. అతడు నవ్వులాటకే అన్నాడు. కాని ఆమెకు కోపంవచ్చింది. అప్పటినుంచీ అతన్ని కలుసుకోవటం మానేసింది. కొన్నాళ్ళకు ఒక ఫ్యాక్టరీ మేనేజర్ని వివాహం చేసుకుందని తెలిసింది. తనమీద కసితీర్చుకోటానికే ఈపని చేసిందనుకున్నాడు శిశిరకుమారబాబు. తరువాత మరి కొన్ని సంగతులు తెలిసినయి. తిలకం భర్త సోషలిష్టనీ, అతన్తో తిలకం సరిగ్గా కాపురం చెయ్యటం లేదనీ........

ఈ విధంగా ఆలోచించుకుంటూ, తిలకం కాఫీ తెచ్చి బల్లమీద పెట్టేవరకూ అతడు గమనించలేదు.

"పుచ్చుకోండి"

"ఆఁ"

"పుచ్చుకోండి"

"నాకోసం ఎందు కింత శ్రమ ?"

"ఇది మాకాఫీ టైమే!"

శిశిరకుమారబాబుకి ఆశాభంగమైంది. "మీకోసం కాకపోతే ఇంకెవరి కోసం శ్రమపడతాను" అంటుందను కున్నాడు. నెమ్మదిగా ఆమెను చూస్తూ కాఫీ ఒక గుటక వేశాడు.

"బాగుంది. నీచేతి కాఫీయేనా?"

"కాదు."

ఆమె మనస్సులో మనస్సులేక కాదని జవాబు చెప్పింది. లేకపోతే కాఫీ కూడా తానే చేస్తున్నాననే సంగతి అతనికి తెలియనివ్వటం ఇష్టంలేకో, లేకపోతే ఇంకెందుకో! ఆలోచించకుండా జవాబు చెప్పింది. కాని అతనికి మాత్రం ఆ జవాబు హాయిని కూర్చింది. చమత్కరిస్తున్నదనుకొని సంతోషంతో బిగ్గరగా నవ్వాడు. ఆమె తబ్బిబ్బువడి అతన్ని వెకిలిగా చూసింది.

ఇంతలో బయటనుంచి అడుగుల చప్పుడు వినిపించింది. ఆమె మాట్లాడకుండా, చితిలోకి నడిచే సతిలాగా నడిచి తలుపు దగ్గరకు వెళ్ళింది. బయట పుస్తకం చదువుతున్న వ్యక్తి మరిద్దరితో ప్రవేశించాడు శిశిరకుమారబాబు నవ్వువిని ముగ్గురూ వాకిట్లో ఆగారు చెట్టుకిందనుంచి వొచ్చిన వ్యక్తి చిటచిటలాడుతూ నిలబడ్డాడు. మిగిలిన ఇద్దరూ వీరుల్లాగా నిలబడ్డారు

తిలకం తొందరగా పరిచయం చెయ్యటానికి ప్రయత్నించింది" వీరు శిశిరకుమారబాబు-"

అంతే ఆ పేరు వినేటప్పటికే వెంకయ్య ముఖ కవళికలు మారిపోయినై. అంతకంటే చెప్పటానికి అవకాశం ఇవ్వలేదు. చిరునవ్వుతో శిశిరకుమారబాబు దగ్గరకువచ్చి "మీరా? ఎవరో అనుకున్నాను క్షమించండి, మీ పరిచయం చేసుకోవాలని చాలా రోజుల్నుంచి ప్రయత్నిస్తున్నాను. నా భార్య మిమ్మల్ని గురించి చాలా చెప్పింది. మీరు రాసిన పుస్తకాలన్నీ మా ఇంట్లో వున్నాయి, మీ ఆఖరి విరహ వేదనకూడా వుంది. నా భార్యకు మీ పుస్తకాలంటే చాల మక్కువ. భోజనంకూడా మానేసి, నన్నుకూడా వొదిలేసి చదువుతూ వుంటుంది" అని కరస్పర్శ చేశాడు.

శిశిరకుమారబాబు కలవరపడ్డాడు. వెంకయ్య తన్నింత హృదయపూర్వకంగా ఆహ్వానిస్తాడనుకోలేదు. తన్ను చూడగానే చొక్కా చేతులు పైకి మడిచి 'వర్గకలహం' 'విప్లవ చైతన్యం' 'రుధిరం' 'రక్తం' అంటాడనుకున్నాడు.

తిలకం సమాధిలాగు నిలబడి చూస్తుంది.

వెంకయ్య తన స్నేహితుల్ని పరిచయం చేశాడు.

అందులో వొకరు సర్దార్ సుబ్బావధాన్లు. వారు ఉపన్యాసకులు. ఎండి పోయిన కార్మికుల రక్తనాళాల్లో నూతన రక్తాన్ని ప్రవహింపచెయ్య గల్గిన వక్త. రెండోవారు కామ్రేడ్ అచ్చయ్యగారు. సమ్మెకమిటీ సెక్రటరీ సమ్మెలు నిర్వహించటంలో అందెవేసిన చెయ్యి. శిశిరకుమారబాబు సర్దార్ సుబ్బావధాన్లుకి షేక్ హేండివ్వబోతే అతను నమస్కారం పెట్టాడు. కామ్రేడ్ అచ్చయ్యకు నమస్కారం పెడితే అతడు సిగ్గుపడి వెకిలినవ్వు నవ్వి తల వంచుకున్నాడు.

అంతా మళ్ళీ కాఫీకి కూర్చున్నారు. మిగిలిన ముగ్గురూ కాఫీతాగుతూ సమ్మెనుగూర్చి చర్చించుకుంటూ వుంటే; శిశిరకుమారబాబు ముళ్ళమీద కూర్చున్నట్లు కూర్చున్నాడు.

"ఇక ఒకరోజుకూడా సమ్మె సాగదు. కూలివాళ్ళు తిండిలేక చస్తున్నారు" అన్నాడు కామ్రేడ్ అచ్చయ్య.

"ఉపన్యాసాలిద్దాం మీటింగు పెట్టించు" అన్నాడు సర్దార్ కామ్రేడ్!

"తిండికిలేదంటే ఉపన్యాసాలిస్తానంటావ్! ఇంకా నయం, భావ కవిత్వం రాస్తానన్లా!" అన్నాడు కామ్రేడ్ అచ్చయ్య.

"ఏం చేద్దామంటావ్?"

"ఏం చెయ్యాలో తెలియటంలేదు. ఏదొకటి చెయ్యాలి"

"దేశంలోని మిగిలిన కార్మికసంఘాలను సహాయం చెయ్యమని కోరదాం. ఏదన్నా సహాయం లభిస్తే మరొక వారం రోజులు గడపొచ్చు" అన్నాడు వెంకయ్య.

"ఇలా ఎన్నాళ్ళు?" అన్నాడు కామ్రేడ్.

"వారం రోజులు గడిస్తే చాలు. అప్పటికి యజమాన్లు లొంగి తీర్తారు," అన్నాడు వెంకయ్య.

"లొంగక పోతే!"

"మనం లొంగాలి"

"ఇంతా కష్టపడి చివ్వరికి అంతే! అయితే ఈ బాధలన్నీ ఎందుకూ?" అని నిట్టూర్చాడు సర్దార్.

"ఈ చిన్న పోరాటాల్లో జయం లభిస్తుందని గట్టిగా చెప్పలేం. ఇప్పుడు మనం ఓడిపోయినా అంతిమపోరాటానికి కావలసిన అనుభవం మనకు దొరుకుతుంది ఈ పోరాటాలవల్ల కార్మికుల్లో చైతన్యం కలుగుతుంది. అదే ఇప్పుడు మనకు కావలసింది!" అన్నాడు వెంకయ్య.

"ప్రపంచ కార్మికులారా! ఏకము గండు" అని మోగాడు సర్దార్.

కాఫీ పూర్తయిం తర్వాతకూడా చాలాసేపు మాట్లాడుకున్నారు. మధ్యమధ్యలో వుద్రేకాలు పెరిగి దూషించుకున్నారు. శిశిరకుమారబాబు అయోమయంగా కూర్చున్నాడు. సంస్కారం లేని, వాళ్ళని చూస్తే అతనికి అసహ్యం వేంది తిలకంలో మార్పూ, ఈ కొంపలో ఆమెపడే బాధా అప్పుడతనికి అర్థమైనై.

ముగ్గురు లేచారు. వెంకయ్య శిశిరకుమారబాబు వైపుకితిరిగి, "కొంచెం పనుంది. వెళ్ళివస్తాను. నాలుగురోజు లుంటారుగా" అన్నాడు.

"లేదు. మద్రాసులో కవులసమ్మేళనకు వెళ్తూ చూచి పోదామని దిగాను. రేపు ఉదయం వెళ్ళిపోవాలి."

"అలా కాదు. నాలుగు రోజులన్నా వుండాలి" అని వెంకయ్య కోరాడు.

"ఉండండి" అన్నాడు సర్దార్.

"ఉండండి" అన్నాడు కామ్రేడ్.

తిలకం చూపుల్తో ప్రార్థించింది. అతడు కష్టంమీద అంగీకరించాడు. వెంకయ్య బయటికి వెళ్తూ జ్ఞాపకం చేశాడు. "నాలుగు రోజులంటే, నాలుగు రోజులు."

* * *

మర్నాడు వెంకయ్య రాలేదు. ఈ అయిదు సంవత్సరాల్లో తిలకం అంత సంతోషంగా ఎప్పుడూలేదు. విద్యార్థిని దశలో వొదిలిన జీవితాన్ని మళ్ళీ అందుకుంది. తోటలో కూర్చొని శిశిరకుమారబాబుతో కబుర్లు చెప్పు కుంది. పూర్వదృశ్యాలన్నీ జ్ఞాపకం తెచ్చుకొని, ఆనందంతో పొంగి పోయింది. అతడు రాసిన పద్యాలను చదివి వినిపించమని కోరింది. అతడు గొంతుబిగబట్టి వేగ్గు చేత్తో సవరించుకుంటూ, అర్ధనిమీలిత నేత్రాలతో పాడి వినిపించాడు:—

నీ తలలోని పువ్వునై
నీ జడలోని గంటనై
కంటిమీది రెప్పనై
జాకెట్టు చుక్కనై

నివసిస్తాను
వసియిస్తాను!

నీవుకట్టిన నీలాంబరాలలో
నీవుతొడ్గిన సిల్కు జంపర్లలో

కులికించి
మురిపించి
నిద్రపోతాను
నిద్రపోలేను!

అతని పాటల్ని ఆమె మెచ్చుకుంది. కాని పూర్వం కలిగిన రమ్యత్వం కలగలేదు. ఆమె భావతంత్రులు తెగిపోయినవా?

ఏమిటిది,
ఏమిటిది!
రాత్రంతా యేడుపుతో, ఆలోచనల్తో నిద్రపోలేదు తిలకం.

* * *

రెండోరోజుకూడా వెంకయ్య రాలేదు. కూలీలను ఆర్గనైజ్ చెయ్యటానికి వెళ్ళివుంటాడని చెప్పింది తిలకం.

"ఆర్గనైజ్ చేస్తాడా?"

"అంటే!"

"కూలీలందరూ ఏకము కావలె రా!"అని పాడింది. ఇద్దరూ నవ్వుకున్నారు. కాని ఆ రోజు శిశిరకుమార బాబుని పద్యాలు పాడమని తిలకం అడగనూలేదు, అతను పాడతూలేదు. ఆ రాత్రి మాత్రం తిలకం పడుకొని 'కూలీలందరు ఏకము కావలెరా!' అనే పాట పది పన్నెండుసార్లు పాడుకుంది. ఆశ్చర్యమేమిటంటే పాడుతున్నకొద్దీ ఆమె కా పాట బాగుంది. శిశిరకుమారబాబు పాటలివ్వకపోయిన ఆనందం ఆ పాట యిచ్చింది.

* * *

మూడోరోజు కూడా వెంకయ్య రాలేదు. ఇవ్వాళ తిలకం షికారు వెళ్ళలేదు. శిశిరకుమారబాబు అడిగితే "తల నొప్పిగావుంది. మీరు వెళ్ళి రండి" అని చెప్పింది. అతడు తిరిగి వచ్చేటప్పటికి తిలకం పుస్తకం చదువుతూ కూర్చుంది.

"ఎలావుంది?" అని అడిగాడు బాబు.

"బాగుంది."

"ఏమిటి?"—వింతగా అడిగాడు.

"పుస్తకం."

"పుస్తకం కాదు."

"మరేమిటి?"

"తలనొప్పి"

"ఎవరికి?

ఇక అతడు ఎక్కువ ప్రశ్నించలేదు.

నాలుగోరోజుకూడా వెంకయ్య రాలేదు. ఇవ్వాళ తిలకం శిశిరకుమార బాబుకి అసలు కనుపించలేదు వంటింట్లో కూర్చొని అదే పుస్తకం తదేక ధ్యానంతో చదువుతూవుంది. శిశిరకుమారబాబుకి ఏమీతోచక దాసీదానితో సరసాలాడుతుంటే చూచింది. కాని ఏమాత్రం ఆశ్చర్యపడలేదు. ఎందుకు పడుతుంది? ఆ పుస్తకంలో ఈ సంభాషణ చదువుతూవుంది—

భూదేవి—నీవు ఎందుకు రాస్తున్నావ్?

కవి—కోకిల ఎందుకు పాడుతూవుంది?

భూదేవి—అది పక్షి

కవి— నేనూ పక్షినే!

భూదేవి—నీవు మనిషివి

కవి—అయితే!

భూదేవి—ఆ కృత్రిమ వాతావరణంలో ఊపిరాడక పాతాళలోకంలో పడిపోతావు.

* * *

అయిదోరోజు వెంకయ్య వచ్చాడు. చాలా గాబరాగా వున్నాడు. రేగిన జుట్టూ, పెరిగిన గడ్డం, దుమ్ముకొట్టుకున్న బట్టలూ-మాక్సింగోర్కీ పుస్తకం జీవం పోసుకొచ్చినట్లుంది. గదిలో అడుగుపెట్టగానే శిశిరకుమార బాబుని అడిగాడు—తిలకం ఏదీ?''

అతన్ని చూచి శిశిరకుమారబాబు కొంచెం భయపడ్డాడు. ఇలాంటి వ్యక్తుల్నిగూర్చి పుస్తకాల్లో చదవటానికే అతడు భయపడతాడు. ఇక జీవితంలో ఎలా ఎదుర్కొంటాడు?

“తిలకం ఏది'' అని మళ్ళీ అడిగాడు వెంకయ్య. ఈ సారి వెంకయ్యలో ఆదుర్దాకంటే విచారం ఎక్కువ కనిపించింది.

“వంటగదిలో వుంది'' అని చెప్పాడు బాబు.

"వంటగదిలోనా?"

"అవును"

"ఏం చేస్తూంది!"

"వంటగదిలో ఏం చేస్తారు."

"ఇడ్లెన్లా?" కోపంగా అడిగాడు వెంకయ్య. కాదు అన్నట్లు తలూపాడు శిశిరకుమారబాబు.

వెంకయ్య ఆలస్యాన్ని భరించలేకపోయాడు. "చెప్పు ఏం చేస్తూ వుంది?" అని రెండడుగులు ముందుకువేసి గద్దించాడు.

"చదువుతూవుంది" అని చెప్పాడు బాబు.

"ఏ పుస్తకం! నీ పుస్తకమా?" "కాదు, నీ పుస్తకం"

వెంకయ్య ఒక నిట్టూర్పు విడిచాడు. గ్లోబ్ గిరుున తిప్పాడు. గబగబా ఫొటోదగ్గరకు వెళ్ళాడు, "ప్రపంచ కార్మికులారా. ఏకము కండు" అని కేకవేశాడు.

ఆ కేకకు శిశిరకుమారబాబు ఉలిక్కిపడ్డాడు. వెంకయ్య అతని దగ్గరకు వొచ్చి చెవిలో రహస్యంగా చెప్పాడు "అయితే యిక నువ్వెందుకు? నువ్వెళ్ళొచ్చు!"

ఈ మాటలకు శిశిరకుమారబాబు నిర్విణ్ణుడయ్యాడు. వెంకయ్యని అర్థంచేసుకోటానికి ప్రయత్నించాడు. తానేం చేశాడు? వెంకయ్య కోర్కె మీదే వుంటున్నాడాయెను— "మీకింత కష్టంగా వుందని తెలిస్తే అసలే వుండేవాణ్ణికాదు" అన్నాడు.

"అదేంమాట? ఉండకపోతే యెలా!"అన్నాడు వెంకయ్య అద్దంలో మొహం చూచుకొంటూ, జుట్టు సర్దుకుంటూ మాట్లాడాడు: "మీరు వుండాలి. అయితే నాలుగు రోజులు మాత్రమే వుండాలి" అని కులికాడు.

"ఎందుకు?"

వెంకయ్య అద్దందగ్గరనుంచి శిశిరకుమార బాబు దగ్గరకు వొస్తూ, సీరియస్‌గా చెప్పాడు: "మీరిద్దరూ ప్రేమించుకున్నారని నాకు తెలుసు. మీ పూర్వపరిచయం నాకు తెలుసు అందుకనే నిన్ను నాలుగు రోజులుండమని బలవంతపెట్టాను."

"ఎందుకు?"

"చెబుతాను. ఇదివరకు మీ పరిచయమల్లా ఎక్కడో ఎప్పుడో కలవటం, కవిత్వం మాట్లాడుకోవటం, తన్మయత్వం చెందటంతో సరిపోతుంది. అంతేగాని నిన్ను మనుష్యునిగా అర్ధంచేసుకునే అవకాశం తిలకానికి లేకపోయింది. అందుకని నిన్ను గురించి, నీతో గడపిన "మధుర" క్షణాలను గురించి ఎప్పుడూ ఆలోచించుకుంటూ, తన ప్రస్తుత జీవితంతో పోల్చుకొని విచారిస్తుండేది. ఎంతచేసినా, ఎంత ప్రయత్నించినా కుటుంబజీవితంవేరు. ప్రేమ జీవితంవేరు, కుటుంబభారం వుద్రేకంతో కూడిన ప్రేమజీవితంలా వుండమంటే ఎలా వుంటుంది? ప్రియునికి మల్లే పొగుడుతూ, వర్ణిస్తూ "ప్రేయసి ప్రేయసీ, నీ వాల్జడనే ప్రేయసీ" అనుకుంటూ తిరగటానికి భర్తకి ఎలా మనస్కరిస్తుంది. ఎలా తీరుతుంది? ఆ సంగతి తెలియక తిలకం తన జీవితాన్ని దుర్భరం చేసుకుంటూవుంది. ఎప్పుడూ కిటికీ దగ్గర కూర్చోవటం. నీతో గడిపిన క్షణాల్ని స్మృతిపథానికి తెచ్చుకోవటం, నిట్టూర్పులు విడవటం! ఏం చెయ్యాలా అని నేను చాలా ఆలోచించాను. తిలకం అంటే నాకు చాలా ప్రేమ. ఆమె కష్టపట్టం చూచి సహించలేను. అందుకని నీ దగ్గరకువచ్చి నీసహాయం తీసుకుందామనుకున్నాను. అదృష్టవశాత్తూ నువ్వే వచ్చావు" అని నవ్వటం మొదలుపెట్టాడు వెంకయ్య.

శిశిరకుమారబాబు మాట్లాడకుండా వింటున్నాడు వెంకయ్య నవ్వు అతని హృదయాన్ని దహించివేస్తూవుంది.

వెంకయ్య అందుకున్నాడు: "ఈ నాలుగురోజుల పరిచయంతో ఆమెకైపు దిగిపోయివుంటుంది. నువ్వెంత సామాన్య మానవుడవో, దుర్భర పురుషుడవో, నీ కవిత్వం ఎంత పనికి మాలిందో ఆమెకు తెలిసివుంటుంది

నీ పద్యాలకంటే నే ఫ్యాక్టరీలో రాసే ఎకౌంట్లే ఉపయోగకరమైనవని తెలిసుంటుంది. నువ్వుపాడే పాటలకంటే నేను వాగే నినాదాలే ఉపయోగకరములని తెలుసుకుని వుంటుంది. పైశ్యంతో ఎక్కువ కాలం ప్రజల్ని మోసం చెయ్యలేం. అందుకనే నిన్ను అర్థంచేసుకునే అవకాశం ఇవ్వటానికి నేనింట్లో లేకుండా వెళ్ళాను. నువ్వురాగానే వెళ్తే ఏమయ్యేదో తెలుసా! ఆమె నిట్టూర్పులు మరీ యెకువయ్యేవి. ఆమె జీవితం నాశనమయ్యేది ఇక భయంలేదు. ఇక నీ అవసరం లేదు. నువ్వెళ్ళొచ్చు" అని లోపలికి సంతోషంగా గెంతాడు.

శశిరకుమారబాబుకి కోపం వచ్చింది. వెంకయ్య తన్ని నీచకార్యానికి ఉపయోగించుకున్నందుకు రోషం వచ్చింది భార్యాభర్తల తగాదా తీర్చటానికి తానీవిధంగా వాడుకోబడతానని అతడు కల్లోకూడా అనుకోలేదు. అది అతని సిద్ధాంతానికి వ్యతిరేకంకూడా! తన సిద్ధాంతం ఈ ఊళ్లో ఈ ఫ్యాక్టరీ పొగలో భగ్నమయిందని ఉక్రోషం వచ్చింది. తిలకంతో చెప్పాలని గబగబా ఆ వంటు వెళ్ళాడు.

కాని తిలకం గదికి వెళ్ళేదార్లో వెంకయ్య కనిపించాడు. "ఎక్కడికి?" అని అడిగాడు. "తిలకంతో మాట్లాడాలి"

వెంకయ్య ఈ మాటకు బిగ్గరగా నవ్వాడు— "ఆశకు అంతులేదు బాయిసాబ్! తిలకంతోనే మాట్లాడతాను. జరిగిన సంగతంతా చెబుతాను. మీరు వెళ్ళండి. వెళ్ళి కవిసమ్మేళనాలు చేయించండి" అన్నాడు.

శశిరకుమారబాబు కోపంతో తుకతుకలాడిపోయాడు. కాని వెంకయ్య పైభరిమాస్తే భయంవేసింది. పట్టుబడితే, ఇంకొకమాటంటే తంతాడను కున్నాడు. "ప్రపంచ కార్మికులారా! ఏకముగండు" అని మీరకు దూకుతాడనుకున్నాడు.

"ఎక్స్‌ప్లాయిటేషన్–ఎక్స్‌ప్లాయిటేషన్" అనుకుంటూ వచ్చిందారి పట్టాడు.